

hogy a meghívott művészek a magukra vállalt feladatokat a sok nehézség ellenére sikeresen oldották meg. A koronázással kapcsolatos díszítő és műszaki munkálatokat a koronázási ünnepélyt rendező bizottság művészeti albizottsága vezette. Elnöke gróf Bánffy Miklós, előadója Kertész K. Róbert min. osztálytanácsos volt. A tervezési munkát négy építész: Györgyi Dénes, Kós Károly, dr. Lechner

Jenő és Pogány Móric végezték. Úgy ők, mint a közreműködő többi művész és iparos a jól végzett munka felemelő tudatával tekinthetnek vissza a koronázás ünnepségére és a magyar díszítőművészet annalesei mindenkor szívesen fogják elismerni azt az érdemüket, hogy a koronázás résztvevőinek ünnepi hangulatát milyen hatalmasan emelték sikeres munkájukkal.

A KORONÁZÁSI DÍSZHINTÓK

IRTA DR. SZENDREI JÁNOS

nnak a fénynek közepette, mely a magyar király koronázási ünnepélyét körülragyogta, egyik felejtetellen kép volt a király és a királyi család fölvonulása a mesés szépségű díszhintókon. Mesésnek mondjuk, mert a magyar népköltészet is aranyhintóban képzei királyát, melyet száz ló von, amelyeknek csillog a patkójuk.

Ami gazdagság, művészet és ízlés alkothat, az mind rajta van ezeken a hintókon, amelyek azonfelül ma már történelmi ereklyeszámba is mennek, mert hiszen a XVIII-ik század elejétől kezdve számos történelmi jelentőségű ünnepély fényét emelték. Többször hordozták a magyar szent koronát és III. Károly, Mária Terézia, (II. József, a „kalapos“ király nem koronázta meg magát) II. Lipót, I. Ferenc, V. Ferdinánd, I. Ferenc József és most IV. Károly királyunk koronázásán szerepeltek.

Úgy fényre, mint művészi kivitelre nézve első helyen áll közöttük a tulajdonképpeni koronázási díszhintó, melyben a király és királyné szoktak helyet foglalni.

Ez a hintó teljesen keményfából készült s négyezer kilogramm súlya van. A kocsit zárt ablakos házáat egy pár kovácsoltvasrugany tartja, amely a keréktengelyek feletti díszállványokra van megerősítve. Ezenfelül elől, hátul egy pár függesztőszij biztosítja a kocsiház lengését. A kocsis számára nincsen bak, mert a lovakat nyeregből hajtják s a lakáállvány is hiányzik, miután azok és a testőrség részint gyalog, részint lovon kísérik a királyi kocsit. A keréktengelyek felett álló díszállványok elől és hátul egy díszesen faragott kékfejű sassal vannak ékítve. Érdekes, hogy ezeket most a magyar király koronázásánál aranyrojtos, nehéz aranybrokát szövetfüggönnyel takarták el.

A kocsiház gyengén domborodó kupoláját akántusz-rozetta díszíti. A sarkokon s ajtók

felelt dűsgazdag s részben áttört rokokó díszítmények emelkednek ki. Úgy ezek, mint a nyolc fűkörűvegablak keretei s az egész kocsit tartó vasrugót eltakaró részek, valamint a kerekek küllői is hasonló stílusban mesterileg faragott és dúsan aranyozott díszítményekkel vannak borítva.

A kocsiháznak faragványoktól menten maradt oldalain és ajtóin, összesen nyolc mezőben mitológiai jeleneteket ábrázoló olajfestmények vannak Wagenschein egykorú bécsi festő ecsetétől, aki Rubens követője volt, természetesen korának akadémikus irányzatával. Az egyik ajtón a győztes Marsot látjuk, lábai előtt legyőzöttekkel. Jobbról és balról amorettek és harci emblémák. A másik ajtón a béke istennője, kezében az igazságszolgáltatás jelvényeivel, lábainál nyugvó oroszlánval, jobbról és balról pedig tritonok, nereidák és amorettekkel. A fülke elején Neptun, hátulján pedig Herakles a válaszfalon láthatók megfestve. Belülről a fülke piros bársonnyal van borítva, aranybojtók, paszomány és applikációkkal.

E hintót rendszerint nyolc spanyol ló húzza. Mint az a bécsi Hofstallmeisteramt feljegyzéseiből megállapítható, e hintó III. Károly király rendeletére készült Madridban. Rokokó stílusú motívumait és formagazdagságát tekintve azonban, ha Spanyolországban készült is, a Lajosok korának művészi hagyományaitól áthatott francia mesternek kell e remekművet tulajdonítanunk.

A magyar szent koronának 1790-ben Magyarországra történt visszahozatalát ábrázoló egyik egykorú rézmetszeten a koronát szállító díszhintóban felismerhetjük ezt a királyi kocsit. Legutoljára 1881-ben volt használatban Stefánia trónörökösne bécsi bevonulása alkalmával, amikor a belga királyné ült benne.

Második itt bemutatott díszhintónk az udvari leltárban úgynevezett: Prinzenwagen. Ez tulajdonképpen már barokkizáló stílusban tartott s Bécsben készült másolata III. Károly király által szintén Spanyolországban készített két más díszhintónak. Itt is a két

kovácsolt s faragványokkal takart vasrugót tartja a kocsiháza. Itt már a küllő felett ott találjuk a díszkocsik újabbkori fejlődéséhez tartozó kocsibakot és a lakájállványt. A kerekek itt egészen egyszerűek, ellentétben a gazdag díszítésű spanyol-francia mintapéldánnyal. A fülke az ajtókkal együtt itt is nyolcablakos. Az összes faragott részek meleg narancs-sárga aranyozással vannak bevonva. Az ajtó vernis-Martin-lakkalapon vörösszínű átfont stilizált növényi ornamentumot mutat. Kívül az összes felső befejező díszítmények, amelyek a királyi díszhintónál keményfából vannak faragva, itten aranyozott bronzból készültek. Belseje vörös, arany applikációval.

E kocsit rendszerint főhercegek és főhercegnők használják. A millenniumi ünnepek alkalmával ebben a kocsiban vitték a koronát Budáról Pestre az ország-házba. A mostani koronázásnál udvarhölgyek ültek benne.

Első Napoleon koronázási díszhintója. Ez is történelmi ereklye, melynek érdekességét csak fokozza, hogy Párisban s eredetileg I. Napoleon számára készült, melyet koronáztatása alkalmával használt. Az 1815-iki bécsi

kongresszus határozata folytán került Bécsbe. A kocsi alsó váza nagyon szépen tagolt s empir ornamentikával díszített. A kocsi házának kupolája koronaszerűleg idomított. Alsó része meleg aranylakkal bevont, míg a felső ablakozott részen fekete alapon arany díszítményt látunk. A kevés, de finoman faragott részek szintén aranyozva vannak. A fülke belseje régi arany applikációval díszített fekete bársonnyal van bevonva.

E fényes és művészi kivitelű királyi díszhintókat látva, csak azt sajnálhatjuk, hogy a századok pusztító viharában nemű magyar iparművészeti emlékeink elveszttek s nem emelheték koronázási menetünk pompáját. Pedig ha megmaradtak volna, bizonyára emelték volna, mert történelmi adataink egész sora bizonyítja, hogy már a messze közepkorban a kocsigyártás mily magas fokon állott hazánkban. Így Nagy Lajos király útja alkalmával ennek Magyarországon készült díszhintóit egész Olaszország bámulattal és csodálattal nézte, úgy hogy még közmondás is maradt fenn róla. Ennek a történelmi ténynek emlékeztete is egy sugár legyen a sok ragyogás között.

A KORONÁZÁS EGYHÁZI MŰTÁRGYAI

koronázás egyházi részének ünnepi fényét nagyban emelték azok az egyházművészeti szempontból is kiváló ereklyék, melyek az esztergomi székesegyház kincstárából kerültek elő a történelmi alkalomra. E tárgyak egynek kivételével mind a régi magyar ötvös- és textilművészet anyagi szépségének és formákban való gazdagságának hirdetői, ennél fogva érdekesnek tartjuk, hogy ne csupán képen mutassuk be őket, hanem archeológiai és művészettörténelmi leírásukat is adjuk. Erre a célra felhasználtuk a már meglevő forrásokat és részint azokból közöljük ez ereklyék leírását — némi módosítással —, részint pedig újabb kutatók róluk szóló jellemzését adjuk az alábbiakban:

1) XV. SZÁZADI GÓTSTÍLUSÚ KEHELY A KORONÁZÁSI FŐTEMLOM KINCSTÁRÁBÓL.

Magyarországon az ötvösművészet az egyház szolgálatában nagyszámú és kiváló művészi értékű kelyhet produkált. A XV. században jegecedett ki végleg az egyházi szertartás eme fontos tárgyának alakja, de azért mégis

elég változatos formával találkozunk és a díszítésnek is többféle módja szerepel rajtuk.

A talp e korban mindig hatkarélyos, a láb és a szár hatszögű és a kettőt lapos öv kapcsolja egybe. A XV. század második felében lép fel — mint kedvelt díszítés — (eleinte sodronyzománccal váltakozva) a g y ö n g y ö s f i l i g r á n, mely később a kehely egész felületét elborítja.

Ebbe a csoportba tartozik a koronázási főtemplom kincstárának itt képen bemutatott, szép arányú, a koronázási szertartáson az áldozásnál szerepelt aranyozott ezüst kelyhe. Lába magas, rugalmas, kihajló talpperemen áll. Az áttört talpsávot hullámos és csigás indák díszítik. A hatszögös láb karélyos szélű, mezőit sodrony szegi be, az érintkezési pontokat egy-egy hajlott levél fűdi. A láb felületét kettős körökbe foglalt ú. n. gyöngyös filigrán-díszítés tölti ki. A hatszögű szár oldalai egyes betűk vannak bevéve. Az almaidomú gomb (nodus) öntött díszítése gerezdesen osztott, áttört lombozat, felületén a rotullusokat hat virágkehelyből kiemelkedő eperszem alkotja.

Tudjuk, hogy a XV. századi kelyheken az öblös csésze csak nagyritkán ül közvetlenül a száron, hanem a csésze alakjához simuló